International Conference on
Linguistics, Literature And Translation

International Conference on Linguistics, Literature And Translation - double-blind peer-reviewed, monthly, open-access procedding published to get ecxellence on Research and Development. It publishes high-quality articles across the breadth of linguistics, literature and translation research. With its uniquely broad coverage, all articles are free to access across the globe, allowing authors to share their research and maximise its impact. The boletin on Linguistics, Literature And Translation is led by expert international editorial board members who take an objective approach to peer review, ensuring each research paper is reviewed and evaluated on its own scholarly merits and research integrity. Joining your work in the International Conference of Linguistics, Literature, and Translation means you will receive prompt and reliable publishing and a global platform for your research to reach its full potential.

BARQAROR RIVOJLANISHNING XALQARO VA MILLIY MAQSADLARIGA ERISHISHNING AMALIYOTI RIVOJLANISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR VA ULARNING PSIXOLOGIYASI BILAN SHUG‘ULLANISH VA UNING ISTIQBOL YO‘NALISHLARI

Abibullayeva Xurshida Rashid qizi
O‘zbekiston Finlandiya pedagogika instituti, Ta’lim -tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta’lim) 1- bosqich magistrant
xurshidaabubulayeva@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada Rivojlanishdagi nuqsonlar rivojlanayotgan asab tizimining buzilishlaridan kelib chiqadigan funksiyalardagi cheklovlarni o'z ichiga oladi. Ushbu cheklashlar go'daklik yoki bolalik davrida rivojlanish bosqichlariga erishishdagi kechikishlar yoki bir yoki bir nechta sohalarda, jumladan, bilish, harakatchanlik, ko'rish, eshitish va nutq va xatti-harakatlarning yetishmasligi sifatida namoyon bo'lishi, psixologik va aqliy jihatdan rivojlanishi tahlil qilinadi.

KIRISH

Barqaror rivojlanish — bu jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va atrof-muhit jihatdan barqaror o‘sishini ta'minlash maqsadida amalga oshiriladigan keng qamrovli harakatlar tizimidir. Barqaror rivojlanishning xalqaro maqsadlari BMTning 2030 yilgacha bo‘lgan Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) doirasida belgilangan. Ushbu maqsadlarning ba'zilari, ayniqsa, ijtimoiy inkluzivlik, tenglik va barcha insonlar uchun yaxshilangan imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan.

1. Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalar bilan shug‘ullanishning amaliyoti

Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalar, ya'ni o'zini o'zgartirish va rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘lmagan yoki bu jarayonda qiyinchiliklarga duch keladigan bolalar, jamiyatning ahamiyatli va ustuvor qatlamidir. Ular uchun barqaror rivojlanishning amalga oshirilishi hamda psixologik yordamning taqdim etilishi muhimdir. Bunday bolalar ko'pincha jismoniy, psixologik yoki ijtimoiy qiyinchiliklarga duch keladilar va bu ularning kelajakdagi rivojlanish imkoniyatlariga ta'sir ko‘rsatadi.

BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. Ushbu dasturlar:

- Ta'limni inklyuziv qilish: Bu, eng avvalo, ta'limda imkoniyatlarni tenglashtirishni va barcha bolalarga sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratishni ta'minlashni anglatadi.
- Psixologik yordam va reabilitatsiya: Bu xizmatlar, rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalarning hissiy va psixologik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan.
- Oila va jamiyatni qo‘llab-quvvatlash: Bunday bolalar bilan ishlashda oila va jamiyatning hamkorligi juda muhim.

2. Rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar va ularning psixologiyasi

Bolalar psixologiyasi rivojlanish jarayonini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar psixologik jihatdan ko‘plab o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lishi mumkin. Bu bolalarning psixologik xususiyatlari asosan quyidagi omillarga bog‘liq:

- Genetik va fiziologik faktorlar: Jismoniy nuqsonlar yoki xastaliklar bolaning psixologik holatiga ta'sir qilishi mumkin.
- Ijtimoiy ta'sir: Oila, jamiyat va atrof-muhit bolaning psixologiyasini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Agar bolalar o'zlarini inklyuziv muhitda sezmasalar, bu ularning o'z-o'ziga bo'lgan ishonchini kamaytirishi mumkin.
- Ta'lim va tarbiya: Sifatli ta'lim, bolalarning aqliy va hissiy rivojlanishiga yordam beradi.

3. Istiqbolli yo‘nalishlar

Rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlashda eng muhim yo‘nalishlardan biri, ularning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashdir. Bunda quyidagi istiqbollarni ko‘rsatish mumkin:

- **Ta'lim tizimini yanada inklyuziv qilish**: Maxsus ta'lim maktablari va inklyuziv ta'lim dasturlari rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun qo‘llaniladigan samarali vositalardir. Ushbu tizimda bolalar o‘z rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim oladilar.
- **Psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimini kengaytirish**: Maxsus psixologik xizmatlar va reabilitatsiya markazlari rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalarga yordam beradi. Bu sohada innovatsion metodlar, masalan, san'at terapiyasi yoki musiqa terapiyasi kabi yondashuvlar keng tarqalmoqda.
- **Rivojlanish va sog‘liqni saqlashni integratsiyalash**: Rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun sog‘liqni saqlash tizimlarini yanada yaxshilash, ularga muvofiq xizmatlar taqdim etish, jismoniy va psixologik rivojlanishning o'ziga xos ehtiyojlarini hisobga olish zarur.

Barqaror rivojlanish va inkluziv jamiyatga erishishning asosiy yo‘nalishlaridan biri bu rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan shug‘ullanish va ularning psixologik, ta'lim va sog‘liqni saqlash ehtiyojlarini qondirishdir. Bu borada xalqaro va milliy tashkilotlar o‘rtasida hamkorlik va resurslarni yanada samarali taqsimlash zarur.

Xulosa

Barqaror rivojlanish va inkluziv jamiyat yaratish, rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun ta'lim va psixologik qo‘llab-quvvatlashni kengaytirish hamda ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish orqali amalga oshiriladi. Bu jarayonlar jamiyatning barcha qatlamlarida tenglik va imkoniyatlar yaratilishini ta'minlashga qaratilgan. Rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar uchun barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun xalqaro va milliy miqyosda hamkorlik, ta'lim tizimini inklyuziv qilish va psixologik xizmatlarni kengaytirish zarur. Yangi texnologiyalardan foydalanish, ta'lim va psixologik qo‘llab-quvvatlashda innovatsion usullarni joriy etish esa istiqbolli yo‘nalishlar sifatida muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **UNICEF**. (2013). *The State of the World's Children 2013: Children with Disabilities*. UNICEF.

   Ushbu hisobotda rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar va ularning huquqlari, shuningdek, ijtimoiy integratsiya va ta'lim imkoniyatlari tahlil qilingan.

2. **United Nations**. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations.

   BMTning 2030 yilgacha bo‘lgan Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) taqdimoti, bu maqsadlarning ijtimoiy inkluzivlikni va tenglikni ta'minlashga qanday ta'sir qilishini tushuntiradi.

3. **Grigal, M., & Hart, D.** (2010). *Going to College: Expanding Opportunities for People with Intellectual Disabilities*. Paul H. Brookes Publishing.

   Kitobda intellektual nuqsoni bo‘lgan bolalar va yoshlarning ta'lim olishdagi imkoniyatlari va ular uchun maxsus ta'lim dasturlarining rivojlanishi ko‘rib chiqilgan.

4. **Shifman, L., & Shifman, J.** (2008). *Psychological Approaches to Learning Disabilities*. Allyn & Bacon.

   Ushbu kitobda rivojlanishdagi nuqsonlar, o‘rganish qiyinchiliklari va ularning psixologik yondashuvlari haqida ilmiy tahlil keltirilgan.

5. **Sen, A.** (1999). *Development as Freedom*. Oxford University Press.

   Amartya Senning asari barqaror rivojlanish va inson erkinliklari o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rib chiqadi va rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar va boshqa zaif guruhlar uchun imkoniyatlarni kengaytirish zarurligini ta'kidlaydi.

6. **Kauffman, J. M., & Hallahan, D. P.** (2005). *Handbook of Special Education*. Pearson Education.

   Maxsus ta'lim tizimlari va rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlashda qo‘llaniladigan pedagogik metodlar va yondashuvlar haqida ilmiy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.